

DADES CENSALS I DADES PARROQUIALS: DUES FONTS DEMOGRÀFIQUES ENFRONTADES*

Valentí Gual Vilà

L'objectiu del nostre treball és el d'establir la validesa i les limitacions de les sèries censals del segle XVIII, sobretot de les dues que aporten xifres d'habitants (1718 i 1787) sense descurar les intermèdies a la comarca de la Conca de Barberà.

El mètode emprat és la comparació entre totes elles i més que res amb les dades del registre parroquial (baptismes, enterraments i ànimes de comunió), i d'altres recomptes de població, ja siguin eclesiàstics (confraries), notariais (plets, construcció d'esglésies) o fiscals (capbreus i cadastres); publicats o, sobretot, inèdits.

Comencem pels llibres de baptismes. Un bon mètode que condueix a una aproximació a la realitat o no de les xifres censals, o si més no, ens parla de la seva versemblança, és el càlcul de la taxa de natalitat. Treu a la llum les fortes ocultacions de la font amb un simple càlcul. Hem acceptat com a bones les taxes que oscil·len entre el 35 i el 45 per mil, pel segle XVIII, tal com han establert els demògrafs i historiadors que han treballat el tema (FERNÁNDEZ PINEDO: 84)

Tot i ser un mètode molt rigorós té com a dificultat que ens impedeix determinar el volum poblacional real: podem dir que, segons la taxa, el cens és defectiu, però no podem donar un resultat cert. Si prenem com a base el 45%, el total serà un 26% més petit que si apliquem el 35%, sobre la mitjana de baptismes. El marge és massa ample.

En les grans poblacions (Montblanc, l'Espluga de Francolí, Sarral, Vimbodí i Santa Coloma de Queralt) tamé podem pensar en un "inflament" del nombre de naixements per l'afluència d'immigració jove (fet que comporta un eixamplament de la base de la piràmide de població) que pocs anys després podia marxar.

La fórmula que apliquem és la de multiplicar la mitjana de naixements del decenni en què fou realitzat el cens per mil i dividir el resultat entre l'estimació donada per la sèrie censal:

* Aquesta comunicació és estructurada en base als capítols primer i darrer del treball "Limitacions i validesa de les sèries censals. El cas concret de la Conca de Barberà", el qual optà a un premi convocat per una prestigiosa Fundació catalana. L'estudi fou realitzat juntament amb Josep M. Grau i Roser Puig.

$$\text{Taxa de natalitat (\%)} = \frac{\text{x decenal de baptisme per 1000}}{\text{habitants segons cens}}$$

Sempre que hi ha registre parroquial l'emprem pels decennis on hi ha els censos d'habitants del 1718 i del 1787.

Seguint amb els sacramentaris hem calculat i hem donat les dades del creixement vegetatiu o natural: hem restat al nombre de batejats del òbits haguts a la mateixa parròquia. Hem avaluat el balanç natural de la població en l'espai intercensal 1718-1786 i també quan hem volgut comparar les xifres amb altres recomptes paral·lels. Si bé el creixement acumulat pot portar a errors, en no quedar reflectits els moviments migratoris, ens pot servir d'ajuda i de gran utilitat a l'hora de determinar anys de crisi (ja sigui per epidèmies, caresties o a una altra causa), així com també en el càlcul de petits intervals temporals.

El buidatge nominal del registre parroquial) ens ha permès la comparació amb les llistes de noms -que presentem en l'apèndix de treball ordenades alfabèticament, tal com cal per a aconseguir-ne una bona i fàcil lectura-.

En primer lloc, hem pogut corregir els cognoms que presentaven anomalies substancials en els capbreus, cadastres, relacions notariales i municipals, confreres del Roser; enumeracions que ens aporten els caps de casa existents en diversos anys del segle XVIII a la majoria de les localitats de la Conca, susceptibles de ser ampliadades quan estiguin catalogats els arxius municipals i patrimonials.

En segon lloc, hem detectat en alguns capbreus o cadastres una diversificació d'oficis: així, en el cadastre del 1739 de Vimbodí declaren, com a pagesos, dos mestres de cases, dos teixidors de lli, dos pastors, un espartenyer, un sastre i un boter, oficis que hem pogut determinar gràcies al registre parroquial en el mateix lapsus de temps.

En tercer lloc, hem procedit a una comparació de les edats en els pocs cadastres que la consignen. Ho hem fet per tal de definir la validesa de la distribució per edats del cens de Floridablanca: ¿La gent, sabia l'edat que tenia? A Vallclara ho hem fet amb el del 1741: 49/42, 60/66, 57/60, 66/68, 69, 50/52, 53, 53/55, 81/77, 53/51, 41, 40/46, 44/49, 48, 44/46, 65/69, 24 (el primer número és el que declara el contribuent, i el segon després de la barra és l'edat real que tenia). A Vimbodí amb uns quants del 1739: 33/29, 68/70, 49/52, 48/50, 33, 53/50, 55/53, 38/35, 53/51.

El resultat ha estat força satisfactori; les divergències són abundants, però amb pocs anys de diferència. Podríem dir que les edats declarades no són exactes, però sí vàlides de cara a confeccionar-ne grups on l'interval no fos massa ample.

Hem analitzat un decenni des de la confecció del cadastre en endavant per a establir la correspondència entre les defuncions, pare de batejats i noms que apareixen als recomptes. O sigui, per a evaluar la nostra font. El resultat el comentem en l'anàlisi poble per poble, si

bé podem avançar que no hem trobat errors greus.

Algun autor ha donat com a mitjà per a determinar el nombre d'habitants en el segle XVIII la taxa de creixement. Creiem que no podem aplicar-la correctament perquè no pensem que la població de la segona meitat del XVIII sigui estable, sinó que no es pot negar una fota mobilitat i un creixement ascendent a la comarca estudiada, en contra de l'opinió de BUSTELO (pp. 95ss.)

Uns altres factors demogràfics que ens poden il·luminar el frau del cens, aquest cop només el del 1787, són les comprovacions dels percentatges dels grups d'edat (percentat-

ge de nens menors de 7 anys, de joves, d'adults...; si bé en poblacions petites un any de sobremortalitat pot afectar fortament un grup d'edat), de masculinitat (tant per cent d'homes per cada cent dones), de viudetat, de celibat (a cops exagerat i en censos originats per lleves militars, com el del 1754, amagat), de fecunditat (relació entre nens batejats i dones casades en edat fèrtil)...

Tots els hem aplicat en algun o en cadascun dels pobles estudiats. Els percentatges, sempre bonics de presentació i de fàcil comparació, només tenen el perfil quan són resats en pobles de pocs habitants. Recordem que en estadística no té sentit el càlcul de percentatges en números inferiors a 20, ja que la variació d'una unitat produeix un 5% de diferència.

Finalment hem d'explicar dos coeficients aplicats al llarg de l'estudi per tal de concretar el nombre d'habitants. Convertim les ànimes de comunió -o població major de 7 anys-, afegint a la xifra donada pel recompte un 21%, percentatge que representa el contingent infantil de menys de 7 anys en el cens de Floridablanca pel partit de correigiment de Montblanc. Posteriors comprovacions per altres fonts ens han permès d'afirmar el multiplicador, que pot variar un màxim de 2 punts amunt o avall.

Una taxa que ens ha costat més de situar ha estat la de membres d'una unitat familiar representats pel cap de casa. En primer lloc volem establir que no creiem en la identitat casa-veí. Els cadastres i capbreus són un bon exemple on el nombre de declarants-veïns no es correspon amb el nombre de cases. Els termes són confusos i, segons es desprèn de documents del segle XVIII, tampoc no eren gaire clars a l'època (RECASENS COMES, 1979: 17).

Josep Iglésies (Estadístiques vol.III: 1111-1117), seguint els censos de població que donen les dades en cases i en habitants, establí per a la Conca, una relació de 3,56 pel 1716 i 3,9 pel 1719. Les taxes ens semblaren molt baixes per a una població rural -tot i que han estat usades per molt estudiosos-. Per arribar a un índex més aproximat a la realitat ens hem endinsat en breu estudi aproximatiu. Fem primer un parèntesi antropològic per recordar com el concepte d'unitat familiar diferia de l'actual: si bé la taxa de natalitat quedaria compensada en part per l'alta mortalitat, les famílies tenien més fills; i a més la família no era la unitat cel·lular, sinó que s'ampliava als pares vells, als germans/es, oncles/ties solters, als familiars que no formaven família... i, a més, hem de sumar-hi la presència de mossos, pastors i criades en algunes unitats. Per principis de segle dos cadastres del 1716, models completíssims de registres, de Fullella i Tarrés, llocs de 142 i 113 habitants respectivament, ens han servit de model. Cada cap de casa declara tots els qui conviuen a la seva llar, sexe i edat i la relació de parèntesi existent. Podem treure tot un seguit de conclusions que comentarem en l'apartat corresponent, ara només remarquem com els viudos/es constitueixen un cap de casa com un altre. Si aquest grup és alt, atesa la proximitat de la guerra, no hi ha cap raó per pensar, com opina Josep M. Porta (1986: 19) que no formessin família. A tall d'exemple: a Tarrés una viuda és la representant de 7 habitants més (el seu fill casat inclòs) i un vidu de 9 més.

La relació és de 5,6 hab/declarant o veí, idèntica en els dos cadastres. Per a la mateixa època, a Barberà de la Conca, el coeficient dels confreres del Roser era de 5,1. Altres càlculs que trobarem en l'anàlisi permenoritzada també ens acosten al número 5.

En definitiva, per a la Conca de principis del XVIII i l'àrea rural limítrofa, hem calculat una relació hab/veí de l'ordre del 5,1. Pensem que a la ciutat podia canviar el comportament, en tractar-se de gent jove que emigra i forma una família més reduïda, tot i que com a efecte contrari, la situació econòmica devia portar a la convivència de diferents àtoms de parentiu en una mateixa casa.

Conclusion.

Al llarg de les planes d'aquest treball hem demostrat, d'una manera clara, la necessitat de sotmetre els censos de l'època pre-estadística a una anàlisi rigorosa i comparativa, científica en definitiva.

No insistirem en el fet que la historiografia demogràfica ha concedit un paper molt important a la sèrie censal que té l'avantatge de donar xifres globals de poblament. Com a molt, després, hom ha efectuat comparacions regionals, atenent a criteris diversos-geogràfics, històrics, polítics...

Rara vegada, però, hom ha petjat l'arxiu local, tot i afirmar la necessitat de "fer un estudi profund dels esdeveniments econòmics, socials i bèl·lics que puguin afectar -cada poble-. Són els arxius locals els que poden donar-nos alguna clarícia" (IGLÉSIES, Asssembl.: 81).

Evidentment, estudis molt globals no poden entretenir-se en anàlisis locals. Algú ha de fer-ho. Nosaltres ho hem intentat a la Conca de Barberà, comarca de la Depressió Central Catalana, sotmesa, avui, a intents disgregadors de la seva unitat geogràfico-històrica indiscutible -si més no pel que fa a la Conca estricta-.

El treball ha apuntat en dos sentits: la ferma creença en la necessitat de realitzar estudis locals i comarcals a partir dels quals caldrà bastir l'autèntica història nacional i el desig de servei a la història de la comarca on ens sentim vinculats per llaços estrets. En darrer terme, ens ha impulsat la voluntat d'honrar la memòria de Josep Iglésies, qui tant va fer per les nostres contrades.

El resultat d'aquest garbell de desitjos i de bones voluntats -diuen que l'infern n'és ple- ha estat satisfactori.

Per la majoria dels pobles de la Conca hem comprovat el caràcter deficitari de les estadístiques d'inicis del segle XVIII. Apuntem, però, que el període 1705-1714 suposà, per gran part dels nostres pobles, una sotragada demogràfica només comparable a l'atac de la mort, en la seva trilogia de pesta, de guerra i de fam, a mitjan segle XVII. El cúmul de censos d'entrada al set-cents havia de recollir, forçosament, la situació deprimida del poblament conquerit i català. Tot i aquesta afirmació, difícilment qüestionable, la relació censal del primer vicenni de la divuitena centúria és defectiva. El nostre mètode d'escrutini, basat en l'aplicació de taxes de natalitat estimatives i l'aprofitament de documentació susceptible de ser usada demogràficament, ho demostra en la immensa majoria, gairebé en la totalitat, dels casos. Així, ens atansaríem més a la tesi d'Iglésies, qui considera punitius els censos d'aqueixa etapa. En tot cas, sigui quina sigui la raó, són defectius.

En el moment en què fou realitzada l'estadística del 1726 una part dels pobladors de la Conca patien una sèrie de malalties infeccioses, provinents d'un dèficit alimentari i d'un deteriorament de l'entorn. Ens referim a l'epidèmia de tercianes del 1725-27. Remetem al nostre article de cara a una major concreció. Considerem, però, que a l'ocultació en el nombre de cases que es produïa quan una lleva (de l'estimació en derivava el nombre d'homes a enviar al front com a carn de canó) cal afegir-hi l'efecte de les epidèmies, temporalment coincidents.

L'assot reiterat de la verola -"pigota"- sobre els menors -"albats"- i els anys dolents al voltant de mitjan segle XVIII, segurament a causa de les collites pèssimes enquadren l'època en què fou confegit el cens del 1754, també originat per necessitats militars. L'hem criticat abastament per defectiu i per incongruent tocant al grup de casats de 18-40

anys. A més, l'hem abraçat totalment, per tot el conjunt del corregiment tarragoní. En cap moment ens ha influït el fet de ser-ne els difussors, motiu que, a voltes, enfosqueix la freda anàlisi.

El cens del 1763 apunta en idèntic sentit que l'anterior: la subvaloració, a cops molt important. Les xifres que proporciona són simplement orientatives... i encara. El recompte del 1773 podria ser més atansat a la realitat. En tot cas, i gairebé amb tota seguretat, és menys defectiu que el de deu anys abans.

El nostre propòsit declarat era, de tota manera, efectuar la comparació entre els censos d'habitants del 1718 i del 1787. Els registres parroquials "els únics documents capaços d'establir el moviment continu dels naixements, de les defuncions i dels casaments" (VILAR, III: 16) llencen unes xifres de creixement vegetatiu a cops escruixidora-ment superiors a la realitat. Evidentment, no avaluem -i no podem fer-ho ací- el moviment migratori. En moltes ocasions, però, ni una forta presència del mateix podria equilibrar les dades. A més, emprem altres mitjans -taxa de natalitat, relacions de cadastres, capbreus i confraries- que reafirmen la imprecisió originada en analitzar el creixement vegetatiu. Som amatents al cas de les dues poblacions de l'àrea de les muntanyes de Prades on el cens de Floridablanca aporta un nombre de pobladors més gran que el resultant del recompte del balanç natural de la població. En canvi, a l'àrea colomina i en algunes localitats de la Conca, les dades del 1787 semblen molt defectives. Aquesta és la cara oculta dels censos, precisament del considerat més fiable.

El mèrit del present treball creiem que rau en la crítica ponderada i científica que fem a la sèrie censal, poble a poble, i xifra a xifra. Entre les dades de Floridablanca i el conjunt d'ànimes de comunió dels anys 1804-05 els infants de la Conca patiren la fortíssima epidèmia de verola dels anys 1797-98. Els resultats de la mortaldat havien d'influir en el recompte d'inicis del XIX, però no sobremanera en no tractar-se de defuncions de còssos i en ser les dates massa properes (en tot cas el buit generacional hauria de tenir lloc uns vint anys després, pels vols del 1820). Pensem que cal concedir més importància a la punta d'òbits que hem detectat l'any 1802 -segurament a causa d'una carestia- que no pas a la verola, de cara a l'efecte negatiu sobre les xifres del 1804-05. Aquestes donen valors prou bons i prou acostats als resultats del creixement vegetatiu. A tombar la cantonada, però, la mort esperava els conqüens: els anys 1809 i 1812 foren nefastos. Aquesta crisi escapa del nostre marc d'estudi.

No volem acabar sense exposar un dubte que, dissortadament, és difícil d'esclarir: arribem a la conclusió que, de cara a justificar la mala confecció del cens, a la raó, sovint adduïda, de no comprensió per part de la basa dels dictàmens del poder, cal afegir l'ocultació que, en ocasions, devia ser coneguda i, per tant, consentida. Fa "tuf de dimoni" que un rector que hagués tingut cura d'una parròquia durant 25 o 30 anys -durada gens estranya-, que coneixia els renoms i malnoms de totes les cases, que controlava aspectes fins i tot massa íntims dels seus feligresos, fos incapaç de precisar el nombre de cases d'un lloc quan aquest no superava el centenar.

BIBLIOGRAFIA

- ALBERCH, Ramon CASTELLS, Narcís: *La població de Girona (ss.XVI-XX)*. Institut d'Estudis Gironins. Girona 1985.
- ANDREU, Jordi: *Població i vida quotidiana a Reus durant la crisi de l'Antic Règim (1700-1850)*. Centre de Lectura, Reus 1986.
- ARRANZ HERRERO, M.: "Epidèmies i crisis agràries a la Catalunya Nova el decenni de 1720: l'activitat de les autoritats borbòniques". A *Aplec de Treballs*, 7. C. d'E de la Conca de Barberà. Montblanc 1985, pp.193-216.
- BALLART MARSON, Concepció: "Les famílies de Solivella i les seves "valies" l'any 1721". A *Miscel·lània d'Estudis Solivellencs*, 1. C. d'E. Solivellencs. Solivella 1983, pp.74-92.
- BERGAD'A i ESCRIV'A, Angel: *Vimbodí. Estudi històric, sociològic i religiós. Parròquia de Vimbodí*. Vimbodí 1978.
- BUSTELO, Francisco: "La población de Cataluña en el siglo XVIII". *Á Hacienda Pública Española*, 38: 81-91. Madrid 1976.
- BUSTELO, Francisco: "La población española en la segunda mitad del siglo XVIII". A *Moneda y Crédito*. Revista de Economía (Madrid), 23(1972): 53-104.
- CASTELLÓ TRAYER, J.-E.: "El país valenciano en el censo de Floridablanca (1787). Análisis demográfico, organización y presentación de los datos locales". A *Estudios históricos*, I. Alfons el Magnànim. València 1978.
- EIRAS ROEL, Antonio: "Problemas demográficos del siglo XVIII". A *España a finales del siglo XVIII*. Hemeroteca de Tarragona. 1982 (2a. edició), pp.15-32.
- FELIU MONTFORT, Gaspar: "El cens de població de 1717. Exemples d'ocultacions a les terres de Lleida". A *Pedralbes* (Barcelona), 3, pp.217-226.
- FARRAN i MONTSERRAT, Rosa: "Demografia a l'Espluga de Francolí (1730-55)". A *Arrels. Miscel·lània d'aportacions històriques i documentals de l'Espluga de Francolí*, 1: 167-173. C. d'E. Locals del Casal de l'Espluga de Francolí. L'Espluga 1980.
- FERNÁNDEZ DE PINEDO, E.: *Crecimiento económico y transformaciones sociales del País Vasco. 1700/1850 Siglo XXI*. Barcelona 1974.
- GRAU i PUJOL, Josep M.T.: *Base demogràfica, indústria i comerç a Montblanc a finals del set-cents (1773-93) a través dels llibres sacramentals i manuals notariaus*. Tesi de llicenciatura inèdita. Universitat de Barcelona. Tarragona 1988.
- GRAU, J.M.T. GUAL, V. MUNNÉ, L.A. PUIG, R.: "La població de la Conca de Barberà entre la crisi de mitjan XVII i les epidèmies del 1725-1727". A *Aplec de Treballs*, 8: 169-180. Centre d'Estudis Conca de Barberà. Montblanc 1987.
- GRAN PUJOL, J.M.T. PUIG T'ARRECH, R.: "Algunes notes sobre la immigració a la Riba durant el segle XVIII". A *El Brugent* (La Riba), 56(1987): 13-14.:
- GRAU PUJOL, J.M.T.- PUIG T'ARRECH,R.: "Instrucció pública i alfabetització a Montblanc en el segle XVIII". A *Aplec de Treballs*. C.d'E. Conca de Barberà. Montblanc, 8(1987): 111-141.
- GUAL i VIL'A, Valentí: *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'Edat Moderna (Rocafort de Queralt ss. XVI-XVIII)*. Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Tarragona 1988.
- GUAL i VILA, Valentí: "Fam, pesta i guerra. Area colomina, mitjans segle XVII". A *La Veu de l'Anoia* (Igualada), 19-VIII-1988: 22-23.
- GUAL i VILA, Valentí: *Terra i guerra (Rocafort de Queralt a l'Edat Moderna)*. Ed. Rafel Dalmau. Barcelona 1987.
- GUAL, V. FELIP, J.: "La població de la Riba entre el 1767 i el 1815". A *El Brugent* (La Riba). En premsa.
- GUAL, V. PUIG, R. GRAU, J.M.T.: "Quan la mort vingué a Conesa...(1748)". A *La Segarra* (Santa Coloma), 109 (1988): 14-15.
- HENRY, Louis: *Manual de demografia històrica. Tècniques de anàlisis*. Crítica. Barcelona 1983.
- IGLÉSIES i FORT, Josep: "La població de la Conca de Barberà a través de la història". A *VIII Assemblea Intercomarcal d'estudiosos*. Montblanc 1966, pp. 75-94.
- IGLÉSIES i FORT, Josep: "Com es feia un fogatge (1496)". A *VIII Assemblea Intercomarcal d'estudiosos*. Montblanc 1966, pp. 139-160
- IGLÉSIES i FORT, Josep: "Notes sobre la demografia de Sarral". A *Miscel·lània Sarralenca*. Sarral 1980, pp. 79-84.
- IGLÉSIES i VILA, Josep: *La població de les vegueries de Tarragona, Montblanc i Tortosa, segons el fogatge de 1496*. Associació d'Estudis Reusencs. Reus 1987.
- IGLÉSIAS i VILA, Josep: "Una relació de pobles i de xifra de cases del Corregiment de Tarragona l'any 1773". A *Santes Creus*, 39, vol. IV (1974): 441-450.
- IGLÉSIAS i VILA, Josep: "El Corregiment de Tarragona i la subdelegació de Montblanc l'any 1763". A *Santes*

- Creus, 31, vol. IV (1970): 49-69.
- IGLÉSIAS i VILA, Josep: *El Cens de Floridablanca*. 1787. Fundació Salvador Vives Casajuana. Barcelona 1969, 2 vols.
- IGLÉSIAS i VILA, Josep: *El fogatge de 1553*. Fundació Salvador Vives Casajuana. Barcelona 1979.
- IGLÉSIAS i VILA, Josep: *Estadístiques de població de Catalunya. El primer vicenni del segle XVIII*. Fund. Salvador Vives i Casajuana. Barcelona 1974, 3 vols.
- JULIANO CORREGIDO, Dolors: "Evolució demogràfica a Barberà de la Conca". A *Aplec de Treballs*, 7 (1985): 47-113. C.E.C.B.
- NADAL i OLLERS, Jordi: *La població espanyola (s. XVI-XX)*. Ariel. Barcelona 1976.
- OLIVÉ OLLÉ, F. MORENO ALMARCEGUI, A.: "Valls i la seva importància en la demografia històrica del Camp. L'Edat Moderna (1597-1819)". A *Monografies vallengües*, 3: 75-108. I d'E. Vallencs. Valls 1985.
- PARÍS BOU, L.: "El creixement del Montblanc medieval i un fogatge de finals del segle XIV". A *Aplec de Treballs*, 1. C.E.C.B. Montblanc 1978, pp. 145-152.
- PÉREZ MOREDA, V.: *Las crisis de mortalidad en la España interior, siglos XVI-XIX*. Siglo XXI. Madrid 1980.
- PÉREZ PUCHAL, P.: "Fuentes y métodos en demografía histórica". a *Estudios Geográficos* (Madrid), XXXIII 130 (1973).
- PLADEVALL i FONT, A.: "Un cens general de Catalunya de 1626 fins ara desconegut". A *Ausa* (Vic), 75 (1973): 129-142.
- PORTA i BALANYÀ, Josep M.: *La vila de Montblanc en el segon quart del segle XVIII. Economia, urbanisme i societat segons la documentació cadastral*. Generalitat de Catalunya. Barcelona 1986.
- PORTA i BALANYÀ, Josep: "Una aproximació a la població de Montblanc: estat de la qüestió (s. XIV, XV, XVI i XVIII)". A *Primer Col·loqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat*. I. d'E. R. Berenguer IV. Tarragona 1979: 41-47.
- PORTA i BALANYÀ, Josep: "Algunes consideracions preliminars sobre l'evolució econòmic-agrària de la vila de Montblanc en el segle XVIII" A *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*. Barcelona 1984, 1er vol: 381-389.
- PORTA i BALANYÀ, Josep: "L'agricultura i la propietat agrària de Vilaverd en el segon quart del segle XVIII". A *Aplec de Treballs*. C. d'E. C.B. Montblanc, 3 (1981): 279-309.
- PORTA i BALANYÀ, Josep: "Vimodó en el 1739: economia i societat segons la documentació del real cadastre". A *Aplec de Treballs*. C. d'E.C.B. Montblanc, 4 (1982): 203-232.
- QUERALT, Pau: "Un cens de Montblanch en 1754". A *Aires de la Conca* (Montblanc), 44 (1926): 3.
- RECASENS i COMES, J.M.: *El Corregimiento de Tarragona en el último cuarto del siglo XVIII. Aspectos económico y político-social*. Real Societat Arqueològica. Tarragona 1963.
- RECASENS i COMAS, J.M.: *La Revolución y Guerra de Independencia en la Ciudad de Tarragona*. Real Sociedad Arqueológica Tarraconense. Tarragona 1965.
- RECASENS i COMAS, J.M.: "La població de la ciutat de Tarragona (s. XVI-XVIII). Estudi de les fonts". A *Ier. Col·loqui d'Història del Camp de Tarragona, Conca de Barberà i Priorat*, pp. 15-23.
- RECASENS i LLORT, Josep: *Blancafort. Aproximació geogràfico-històrica*. Ajuntament de Blancafort. Blancafort 1986.
- SABATE BOSCH, José M.: *El pontificado de D. Romualdo de Mon y Velarde: la archidiócesis de Tarragona 1804-16. (Fuentes y documentación para su estudio)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona 1986.
- SANS i TRAVÉ, Josep M.: "Notes sobre demografia de Solivella (segles XVI-XX)". A *Miscel·lània d'Estudis Solivellencs*, 2: 33-55. Centre d'Estudis Solivellencs. Solivella 1984.
- SEGURA i VALLS, Joan: *Història de Santa Coloma de Queralt*. Ajuntament. Santa Coloma de Queralt 1984. (3a edició).
- TERRADES i VIÑALS, Dolors: "La població de Banyoles al segle XVIII" A *V Assambla d'Estudis sobre el comtat de Besalú*, pp. 49-83.
- TORRENT FUENTES, J.: "Evolució demogràfica de la Plana Baixa en el siglo XVIII: el caso de Nules (País Valencià)". A *Estudis. Revista d'Història Moderna*, II (1984): 195-216.
- VILAR, Pierre: *Catalunya dins l'Espanya moderna*. Edicions 62. Barcelona 1968. 4 vols.
- VILTES BOU, Pere: "Distribución de una leva de soldados entre los núcleos habitados de Cataluña en 1726". A *Cuadernos de Historia Económica de Cataluña*, X: 57-76.